

Biológia

GEBHARDT ANTAL : *Az Abaligeti barlang élővilága*. Matematikai és Természettudományi Közlemények 37. kötet, 4. sz. 8°, 264 lap, egy térképpel és német kivonattal. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1935.

A könyv szerzője a magyar bírói karnak tudtommal harmadik biológus-tagja. Boldogult Gáyer Gyula szombathelyi törvényszéki bíró, a kitűnő botanikus mellett ugyancsak Szombathelyen ornithologizál Dabasy Géza táblai tanácselnök. Gebhardt Antal, a dombóvári járásbíró-ság elnöke és a m. kir. Erzsébet tudományegyetem magántanára, évek óta rendszeresen tanulmányozza az Abaligeti barlang állat- és növényvilágát. Könyve szép és méltó folytatása Dudich Endre alapvető barlangökológiai monográfiájának. Dudich az Aggteleki Baradla világárról adott klasszikus képet és e kép kapcsán általános élettudományi törvényszerűségeket ismert fel. Gebhardt ezt az úttörő munkát folytatta a Dédunántúl terjedelmes barlangjában, amelyből harminc év előtt még mindössze nyolc állatfajt ismertünk. Amikor Bokor Elemér és Méhely Lajos 1924—29 között behatóan tanulmányozták ennek a barlangnak titkait, az állatfajok száma felszokott 48-ra. Most pedig Gebhardt nem kevesebb, mint 190 állatfajról ad számot munkájában, tehát saját kutatásai meg-növényserették az Abaligeti barlang fajszámát. Gebhardt monográfiája három nagy fejezetre tagolódik.

Az első, ökológiai fejezetben ismerteti a barlang fiziográfiáját, edafikus, klimatikus, hidrológiai, fénytani és biotikus tényezőit. A második, faunisztikai fejezetben rendszeresen leírja a barlangban élő összes állatfajokat: véglényeket, férgek, puhatestűeket, rákokat, százlábúakat, pillangókat, bogarakat, hártváscsárnyúakat, legyeket, félszárnyúakat, pókféléket, halakat, kétélűeket és emlősöket. Külön szól a barlang hét endemikus tagjáról. A harmadik, fiziológiai rész a földalatti életmód befolyását ismerteti a barlangban élő szervezetekre. Ilyenek a látószervek csökevényesedése, a tapintós és szaglászervek erősebb fejlődése, a bőr festékanyagának csökkenése, illetőleg eltűnése. Bezáróul az Abaligeti barlang állatvilágának élelemforrásait ismerjük meg. A könyv bevezető fejezete minden barlangkutató számára tanulságos, amennyiben ismerteti a gyűjtés technikáját. Valahány eljövendő barlangkutatónk megszívleli az itt nyert útmutatásokat, pusztá turistika helyett tudományosan is szolgálatot tehet az oly sokakat vonzó rejtelmes barlangi élet tanulmányozásával.

BÖLSCHKE, WILHELM : *Was muss der neue deutsche Mensch von Naturwissenschaft und Religion fordern?* Kis 8°, 61 lap. Buchholz & Weiszwanze, Berlin-Charlottenburg, 1934.

Korunk egész világnézeti küzdelme visszatükröződik ebben a kicsiny füzetben, amelynek szerzője, a valamikor a szélső materializmus fanfárgait megszólaltató ősz népszerűsítő író sürgeti a materializmussal való szakítást és végső leszámolást. Klasszikus példája annak, hogyan lesznek a Saulusból Paulusok.

SCHEMANN, LUDWIG : *Deutsche Klassiker über die Rassenfrage*. 8°, 61 lap. München, Lehmann, 1934.

A nagy német rasszanthropologiai irodalomnak érdekes terméke ez a füzet, amely gondolkodók (Kant, Lessing, Wieland, Herder, Goethe, Schiller, Fichte, Schopenhauer, Hartmann, Nietzsche, Luther), államférfiak és szociológusok (Nagy Frigyes, báró Stein, Bismarck), költők (Chamisso, Rückert, Uhland, Richard Wagner) és természetesen Houston Stewart Chamberlain válogatott írásait foglalja magában a fajkérdésről.

A füzet voltaképpen csak kivonata a szerző egy jóval terjedelmesebb munkájának, amely *Die Rassenfrage im Schrifttum der Neuzeit* címen sokkal nagyobb anthológiát adja a fajkérdéssel foglalkozó kutatóknak. Ezek sorában természetbúvárok : Cuvier, Edwards, Broca, Topinard, Omalius d'Hallo, Ujfalvy, Blumenbach, Lavater, Waitz, Bastian, Rudolf Virchow, Ranke, Peschel, Ratzel, Eugen Fischer, azután geográfusok : Reclus, Ritter, ősrégészek : Lubbock, Schuchardt, rajtuk kívül historikusok, nyelvészek, irodalom- és művészettörténészek és mások nyilatkoznak a rasszkérdésről.

Földrajz

CHOLNOKY JENŐ : *Égen, földön*. 8°, 199 lap, térképekkel és 28 táblamelléklettel. Magyar Földrajzi Társaság Könyvtára, Budapest, Franklin (1935).

A magyar geográfia egyik kitűnőségének széleskörűben méltán népszerű írásából talá-lunk itt egy csomót csokorba kötve. Szellemes kalauz lebilincselő sorokban vezeti végig olvasóit öt világrészen. Megvilágítja, miért külön kontinens Európa, szól a közetminőségről és térszínformáról s a jégéről. Két tanulmány foglalkozik a Balatonnal, egy az Aggteleki Baradla kialakul-ásával, Sátoraljaújhely hegyeivel, azután általános földrajzi kérdésekkel. Egyik megvilágítja az oázis jelentőségét az emberi művelődés történetében, a másik a pásztorkodásról szól és külön ismerteti Belsőázsia pásztornépeinek művelődéstörténeti szerepét. Külön fejezet szól a rizstermelés kultúrhistóriai jelentőségéről, egy a nászutas párok örök Veneziájáról, a záró fejezet pedig Teleki Samu grófról, Afrika úttörő magyar búváráról. A kitűnő képeket a szerző szemléltető szövegrajzai kísérik.

LUKINICH FRIGYES : *A liv föld és népe*. 8°, 96 lap, három szöveggel és 17 fényképpel műmellékleteken. Budapest, 1935.

Egy alig kétezer lelket számláló maroknyi nemzetről szól ez a könyv, amelyet a lettségbe való beolvadás fenyeget. Lukinich Frigyes a legutóbbi finn-ugor kultúrkongresszus során ismerkedett meg ezzel az érdekes múltú néppel. Könyvében eredeti forrástanulmányok alapján ismerteti a liv nép multját, a lívek lakta földet, néprajzát : halászatát, napi munkáját és viseletét, külön figyelmet fordítva a lívség szellemi életére. Részletesen szól a liv népdalokról, népmesékről, néphitéről, szólásmondásokról, vallási és egyházi életükről, kultúrmozgalmaikról és a liv nyelv sajátosságairól. A gondosan illusztrált könyv függeléke verseket és dalokat közöl magyar fordításban. Szerző munkájának tiszta jövedelmét a liv kultúrház céljaira szánta. Értékes bibliográfia egészíti ki a magyar irodalomban úttörő kötetet, amelynek a lívek bizonyára ugyanolyan hálások lesznek, mint magyar olvasói.